

**Urszula Nowicka, *Proces o nieważność małżeństwa po
Mitis Iudex Dominus Iesus w pytaniach i odpowiedziach,*
Warszawa 2016, ss. 135.**

Prawodawca kościelny w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 roku stwierdza, że „małżeństwo cieszy się przychylnością prawa, dlatego w wątpliwości należy uważać je za ważne, dopóki nie udowodni się czegoś przeciwnego” (kan. 1060). W praktyce zdarza się niejednokrotnie, że któraś ze stron pragnie udowodnić na forum sądowym nieważność swojego związku. Mamy wówczas do czynienia z procesem o orzeczenie nieważności małżeństwa. Normy regulujące takie postępowanie zawarte są we wspomnianym Kodeksie (kan. 1671–1691), a także w instrukcji *Dignitas connubii* wydanej przez Papieską Radę do spraw Tekstów Prawnych 25 stycznia 2005 roku. Jednak w ostatnim czasie proces ten doczekał się reformy. Nowe kanony, które należy stosować w sądach diecezjalnych i międzydiecezjalnych w prowadzeniu spraw o nieważność małżeństwa, zostały promulgowane przez papieża Franciszka listem apostolskim motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* 15 sierpnia 2015 roku, a weszły w życie 8 grudnia tego samego roku. Zmieniły one, nie w całości, ale w pewnej części, dotychczas obowiązujące przepisy.

Od momentu wejścia w życie nowych przepisów w sądach kościelnych wzrosła liczba składanych pozwów o orzeczenie nieważności małżeństw. Z pewnością jest to rezultatem informacji rozgłaszanych przez media, że teraz procesy te będą krótsze, prostsze i że łatwiej będzie można uzyskać takie orzeczenie. W rezultacie w „obiegu” pojawia się wiele komentarzy, domysłów, oczekiwań oraz żądań pod

adresem kościelnych sądów. Większość z nich to informacje niemające nic wspólnego z rzeczywistym stanem rzeczy, a po prostu „dobrze sprzedające się”. Potrzeba zatem rzetelnej, prawdziwej wiedzy, by realnie pomóc osobom, których małżeństwa być może zostały zawarte nieważnie.

Kościół w Polsce poprzez różne inicjatywy wychodził naprzeciw takim potrzebom. Organizowane były sympozja na ten temat, wydawane publikacje wyjaśniające nowe przepisy zawarte w *Mitis Iudex Dominus Iesus*. To jednak ciągle za mało. Nadto miały one charakter przede wszystkim naukowy i nie zawsze docierały do szerszego grona odbiorców. By wiedza o procesie o orzeczenie nieważności małżeństwa dotarła do szerszego grona odbiorców, Urszula Nowicka, specjalistka w tej dziedzinie tak od strony naukowej, jak i procesowej (w sądzie kościelnym pracuje jako obrońca węzła małżeńskiego), postanowiła w przystępnej formie przedstawić to zagadnienie. Swoje uwagi, refleksje i interpretacje zamieściła w publikacji zatytułowanej *Proces o nieważność małżeństwa po Mitis Iudex Dominus Iesus w pytaniach i odpowiedziach*. Jak wskazuje tytuł, książka utrzymana jest w konwencji pytań i odpowiedzi. Razem jest ich 100. Koniecznie trzeba podkreślić, że pytania te mają formę bardzo praktyczną; niejednokrotnie są zadawane przez osoby pragnące rozpocząć proces o nieważność swojego małżeństwa. To swego rodzaju kazusy dotyczące tego zagadnienia. Znajdziemy tu zatem takie kwestie, jak: do jakiego sądu wnieść sprawę o nieważność małżeństwa; ile trwa taki proces; gdzie można składać sądowe zeznania; co ze sprawami rozpoczętymi przed wejściem w życie *Mitis Iudex Dominus Iesus*; jacy sędziowie rozpatrują takie sprawy; kto może prosić o orzeczenie nieważności małżeństwa; jak napisać skargę powodową; z jakiego tytułu można zaskarżyć swoje małżeństwo; ile wynoszą koszty procesowe; jak wygląda przesłuchanie w sądzie kościelnym; ilu świadków występuje w takim procesie; jaką rolę w procesie odgrywa biegły sądowy i obrońca węzła małżeńskiego; co się dzieje po orzeczeniu przez sąd nieważności małżeństwa; czy można nie zgodzić się z wydanym przez sąd wyrokiem; jak wygląda proces skrócony o nieważność małżeństwa; jak wygląda proces oparty na dokumentach... To tylko niektóre

z szerokiego wachlarza szczegółowych zagadnień poruszonych w tej publikacji.

Odpowiedzi z kolei podane są w prosty, przejrzysty sposób. Bez problemu zrozumie je każdy, nie tylko specjalista od prawa kanonicznego. Przypisy do poszczególnych zagadnień zostały ograniczone na minimum i w zasadzie rzadko się pojawiają. To zabieg przemyślany, tym bardziej że, jak zaznacza Urszula Nowicka, „treści zamieszczone w opracowaniu są niemal wyłącznie wynikiem własnych analiz i interpretacji autorki” (s. 17). Są one jednak oparte na solidnym fundamencie, który stanowią przede wszystkim normy Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku oraz wspomniana instrukcja *Dignitas connubii* i list apostolski *Mitis Iudex Dominus Iesus*.

Po części zasadniczej publikacji Autorka zamieściła „Wykaz opracowań i komentarzy dotyczących *Mitis Iudex Dominus Iesus*” (s. 127-135). Zawiera on w sumie 70 pozycji, w tym 54 obcojęzyczne. Jak łatwo zauważyć, polska literatura kanonistyczna w tej materii jest jeszcze bardzo skromna.

Należy ufać, że publikacja ta odniesie zamierzony skutek: lepsze poznanie zagadnienia procesu o nieważność małżeństwa. Jej lektura z pewnością wyjaśni niejedną kwestię i będzie pomocna w prowadzonym procesie. To bardzo pożyteczne opracowanie.

Marek Saj CSSR